

Μακεδονικά

Τόμ. 26 (1987)

Αφιερύεται εις την μνήμην Χρίστου Ευαγγ. Λαμπρινού, Αθανασίου Ιω. Κωνσταντινίδου

Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα τουρκικά έγγραφα του μετοχίου «Ορφάνη» της Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους (1535-1733)

Χ. Μπακιρτζής

doi: [10.12681/makedonika.1090](https://doi.org/10.12681/makedonika.1090)

Copyright © 2015, Χ. Μπακιρτζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπακιρτζής Χ. (1987). Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα τουρκικά έγγραφα του μετοχίου «Ορφάνη» της Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους (1535-1733). *Μακεδονικά*, 26, 387-388. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1090>

Καταστροφή τῶν Τειχῶν.
Βιβλιογραφία.
Κατάλογος σχεδίων καὶ εἰκόνων.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα τουρκικά ἔγγραφα τοῦ μετοχίου «'Ορφάνη» τῆς μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους (1535-1733), Ἀρχεῖον Καβάλας, ἀρ. 1, Δημοσιεύματα Διογραφικοῦ Μουσείου-Μουσείου ἔργων Πολυγνώτου Βαγῆ, Καβάλα 1987, σελ. 110, πίν. XII.

Στὰ ἐγκαταλειμμένα στὸ Πράβι (Ἐλευθερούπολη) Ν. Καβάλας κατάλοιπα τοῦ μητροπολίτη Ἐλευθερουπόλεως Σωφρονίου Σταμούλη (1885-1960) ἀνακάλυψε ὁ σ. χφ.-τετράδιο μὲ 13 μεταφρασμένα στὴν ἑλληνικὴ τουρκικὰ ἔγγραφα, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1535 ἕως τὸ 1733 καὶ ἀφοροῦν τὶς ἰδιοκτησιακὲς σχέσεις τῆς μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους μὲ τὸ μετόχι «'Ορφάνη» Παγγαίου, «ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Στρυμῶνος περὶ τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα» (σ. 93). Δώδεκα ἀπὸ τὰ δεκατρία πρωτότυπα τουρκικὰ ἔγγραφα ἐνετόπισε ὁ σ. στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς Διονυσίου. Τὰ ἔγγραφα εἶχαν μεταφραστεῖ ἀπὸ τὸν Δημήτριον Σάββα Σερραῖον καὶ ἐγράψαν στὸ τετράδιο τὸν Ἀπρίλιον 1913 ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπολίτη Διονυσιάτη μοναχὸ Δομέτιον, ὅπως ἀπέδειξε ὁ σ. «Ὁ μοναχὸς αὐτός, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς, προχώρησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ περασμένου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ παρόντος αἰῶνα σὲ μὴ κατὰ τάξιν καὶ τακτοποίηση—πολλὲς φορὲς καὶ ἀποκατάσταση τῶν φθαρμένων ἀπὸ τὸ χρόνο—ἐγγράφων τῆς μονῆς. Τότε, ὅπως φαίνεται, πρόσθεσε σὲ πολλὰ ὀθωμανικὰ ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὰ ἔγγραφα τῆς μονῆς (στὸ verso), ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση, καὶ κάποιες σημειώσεις» (σ. 27). Τὰ μεταφρασμένα στὴν ἑλληνικὴ ἔγγραφα χρησιμοποίησαν στίς μετὰ τὸ 1913 προσφυγῆς τῆς μονῆς γιὰ τὴ διεκδίκηση τοῦ μετοχίου καὶ γιὰ τὴ διασφάλιση τῆς περιουσίας τῆς ἀπὸ τοὺς καταπατητῆς. Τὸ χφ.-τετράδιο δόθηκε στὸν Σωφρόνιον Ἐλευθερουπόλεως ἀπὸ τὸν Γαβριὴλ Διονυσιάτη στίς 19 Μαρτίου 1930. Τὸ Ὅρφανι ὑπαγόταν στὴ δικαιοδοσία τῆς μητρόπολης Ἐλευθερουπόλεως.

Αὐτὲς καὶ ἄλλες συναφεῖς πληροφορίες παρουσιασμένες μὲ λεπτομέρεια καὶ μεθοδικότητα περιλαμβάνονται στὰ πέντε κεφάλαια τῆς εἰσαγωγῆς: 1. Τὸ τετράδιο τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. 2. Ὁ φάκελος τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων τῆς μονῆς Διονυσίου. 3. Ὁ γραφῆς τοῦ τετραδίου τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. 4. Τὸ μετόχι τοῦ Ὁρσανίου καὶ οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴ διάσωσή του. 5. Ὁ κάτοχος τοῦ τετραδίου τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. Εἰδικὰ στὸ 4ο κεφάλαιο σκιαγραφεῖται ἡ ἱστορία τοῦ μετοχίου ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. ἕως τὴν ἐρήμωσή του στὴ δεκαετία τοῦ 1930 καὶ οἱ προσπάθειες τῆς μονῆς Διονυσίου νὰ διασφαλίσῃ τὴν κυριότητα τῆς ἰδιοκτησίας.

Ἀκολουθεῖ ἡ δημοσίευση τῶν δεκατριῶν ἐγγράφων μὲ ἕκταξ καὶ ἐπιμελημένο σχολιασμὸ σὲ θέματα τοπογραφικὰ περιοχῆς Παγγαίου, Χαλκιδικῆς καὶ Λήμνου, ὅπου ἡ μονὴ Διονυσίου εἶχε μετόχια, θέματα φορολογικὰ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἡμερολογιακὰ Ἐγίρας καὶ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ. Παρατίθενται ἐπίσης σχόλια προσωπογραφικὰ καὶ σχόλια σὲ ἀξιώματα τῆς τουρκικῆς ἱεραρχίας. Γίνονται ἐπίσης συσχετισμοὶ μὲ ἄλλες μεταφράσεις τῶν ἰδίων τουρκικῶν ἐγγράφων, τὶς ὁποῖες βρῆκε ὁ σ. στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς Διονυσίου, ὅπως ἐπίσης συσχετισμοὶ μὲ πληροφορίες ἀπὸ ἄλ-

λα δημοσιευμένα ή αδημοσίευτα έγγραφα. Το σύνολο του σχολιασμού δίνει λεπτομερή εικόνα του μετοχίου Όρφανίου από τον 16ο αϊ. έως σήμερα. Έχω τή γνώμη ότι τα τοπογραφικά σχόλια, κυρίως όσα άφορούν τή μετόχι Όρφανίου, θά ήταν παρουσιασμένα με έποπτικότερο τρόπο, εάν συνοδεύονταν από χάρτη και τοπογραφικό διάγραμμα.

Η έργασία κλείνει με χρήσιμο «Εύρετήριο προσώπων, τόπων και πραγμάτων» και εικονογραφείται με φωτογραφίες των δώδεκα πρωτότυπων τουρκικών εγγράφων. Θά περίμενε κανείς και 1-2 φωτογραφίες του χφ. - τετραδίου, και ως μαρτυρία και ως δείγμα τής καλλιγραφικής γραφής του μοναχού Δομετίου.

Η έργασία του Γ.Π. είναι χρήσιμη για πολλούς λόγους. Πρώτον, παρουσιάζει με έπιμέλεια, λεπτομέρεια και βιβλιογραφική ενημέρωση πρωτογενές ύλικό, χρήσιμο για τή μη γραφείσα όκμή Ιστορία τής περιοχής Παγγαίου και των σχέσεών της με τή Άγιον Όρος κατά τούς μεταβυζαντινούς και νεωτέρους χρόνους. Είναι και έπικαιρή μόλις πρόσφατα παρουσιάσθηκαν για τήν ίδια περίπου περιοχή τρεις έργασια με τόν γενικό τίτλο *Continuity and Change in Chalkidiki and the Strymon* (J. Lefort, H. Lowry, V. Dimitriadis) στό *Continuity and Change in Late Byzantine and Early Ottoman Society*, εκδότες A. Bryer και H. Lowry, Birmingham-Washington D.C. 1986. Σέ εξέλιξη βρίσκεται έπίσης τή άρχαιολογική πρόγραμμα έπιφανειακής έρευνας (έπισκόπησης) στην περιοχή του δέλτα του Στρυμόνα, πού έχει αναλάβει ή Άρχαιολογική Υπηρεσία και ή Βρετανική Σχολή Άθηνών. Δεύτερον, άποδεικνύει άκόμη μία φορά τή χρησιμότητα των τουρκικών πηγών για τήν άντληση ιστορικών πληροφοριών σχετικών με τήν Ιστορία τής Μακεδονίας κατά τούς μεταβυζαντινούς χρόνους και έπαναφέρει στό προσκήνιο τήν άνάγκη προώθησης των ελληνικών σπουδών στόν τομέα τής τουρκικής γλώσσας και παλαιογραφίας. Τρίτον, άποτελεί τή άπαραίτητο φιλολογικό και ιστορικό υπόβαθρο για τήν άνάλυση άρχαιολογικού προγράμματος άνασκαφικής έρευνας του μετοχίου Όρφανίου, πού θά είναι ή δεύτερη προσπάθεια έρευνας μεταβυζαντινού χώρου στη Βόρεια Έλλάδα—ή πρώτη ήταν ή έρευνα στά Σιδηροκάστια της Χαλκιδικής (1976-1978) από τή Κέντρο Βυζαντινών Έρευνών τής Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης και τήν Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Παρισίων, άκόμη αδημοσίευτη. Τέλος, άποδεικνύει ότι ή ελληνική έπαρχία είναι γή παρθένα, ή όποία άνταμείβει τόν άρχαιοδίφη έπιστήμονα πού τήν καλλιεργεί.

X. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

Colin Renfrew, Maria Gimbutas, and Ernestine S. Elster (eds), *Excavations at Sitagroi*, Vol. 1, The Institute of Archaeology, The University of California, Los Angeles, 1986, σ. I-XXI + 1-504, Έγχρωμοι και μαυρόασπροι πίνακες, σχέδια (ISBN 0-917956-51-56).

Άν οι σελίδες πού άκολουθούν δέν ήταν μία παρουσίαση-κριτική βιβλίου, θά μπορούσαν νά έχουν τόν τίτλο «Ή νεολιθική και ή πρώτη έποχή του χαλκού τής Μακεδονίας και τής εύρύτερης τής περιοχής με τήν προοπτική τής δημοσίευσης τής άνασκαφής των Σιταγρών». Ή άνασκαφή αύτή είχε σαφείς στόχους ήδη από τήν έναρξή τής (1967), στόχος πού ήδη είχαν διαγραφεί με διάφορα θρηρα του Renfrew, κατά κύριο λόγο, αλλά και κάποιων συνεργατών του. Οί στόχοι αύτοι ήταν, σέ γενικές γραμμές: ή πολυδιάστατη έπιστημονική συνεργασία για τήν προσέγγιση του θέματος του περιβάλλοντος-οικολογίας-οικονομίας, ή προσέγγιση του προβλήματος των άρχων